

МЕТОДОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ: ПОШУКИ ЕФЕКТИВНОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПРОГРАМИ

Завальнюк В.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

Статтю присвячено дослідженню методологічних основ юридичної антропології. Визначено, що методологія юридичної антропології є однією із головних складових ефективної дослідницької програми теоретичної юриспруденції. Відзначено базові принципи методології юридичної антропології: урахування соціальної та політичної багатоманітності сучасних суспільств, диференціація з позицій антропологічної науково-дослідницької програми між загальним та необхідним відношенням як змістом поняття права та різноманіттям правової реальності, увага до усного права (вираженого у соціальних нормах, цінностях) як джерела сучасних правових систем, звернення до методології порівняльного правознавства, герменевтичних студій, історизму тощо.

Ключові слова: юридична наука, юридична антропологія, методологія юридичної антропології, теоретична юриспруденція, методологія порівняльного правознавства, дослідницька програма, герменевтика, історизм.

Юридична антропологія, виникнення якої було одним із головних викликів юридичному позитивізму, може сформуватись в якості ефективної дослідницької програми лише за умов наявності відповідної її завданням методології. Саме тому, визначення системи методологічного інструментарію юридичної антропології є важливою складовою сучасного наукового дискурсу. Актуальність теми статті обумовлена тим, що першочергову роль у виборі методів та прийомів дослідження мають установки науковця, на яких ґрунтується його методологічна програма – світоглядні принципи.

Передусім, варто погодитись з А. І. Ковлером у тому, що «...базовою методологічною посилкою для юридичної антропології є відмова дослідника від власних національних (в широкому сенсі цього слова, тобто і від забобнів європейця) забобнів: вивчаючи інше суспільство, найбільшою помилкою було б вважати його недорозвиненим щодо власного суспільства, як і навпаки (що нерідко відображено у національних дослідженнях, написаних з позицій європоцентризму)» [3, с. 28].

Польові дослідження соціологів та антропологів Б. Малиновського, К. Леві-Строса, М. Мід, Г. Гарфінкеля та інших переконливо продемонстрували, наскільки є цікавим внутрішній світ так званих примітивних суспільств. Відзначимо важливий висновок, який випливає з цих міркувань. Здатність визнати право іншої людини бути іншою та зрозуміти логіку цієї «інакшості» і є першою заповіддю як для соціолога, антрополога та етнологів, так і для юриста. У цьому сенсі важко погодитись з відомими твердженнями, нібито право продукується виключно західним соціумом та західною ментальністю, а незахідні спільноти (індиферентні до права) можуть опанувати правовий спосіб соціального життя лише за умов сприйняття ними західної ментальності. Тим більше, що у сучасних дослідженнях з історичної соціології (Р. Лахман, Г. Дерлугьян, Ч. Тіллі, П. Андерсон, І. Валлерстайн, К. Харріс, М. Манн, ін.) відбувається переосмислення сутності трансформацій у Європі епохи Нового часу. Не ставиться під сумнів, що у Західній Європі у XV-XVIII ст. «щось сталося», але дискусії щодо того, що саме відбулось, започатковані ще М. Вебером та К. Марксом тривають. Зокрема, Р. Лахман вказує на конфлікт раці-

ональних еліт, які змушені були діяти «всупереч собі» [Див. детал.: 4].

Н. С. Пілюгіна указує на ще один вихідний методологічний момент – диференціації з позицій антропологічної науково-дослідницької програми між загальним та необхідним відношенням як змістом поняття права та різноманіттям правової реальності [11, с. 24]. Як видається, це співвідношення між правом як абстракцією та правом як реальністю зумовлено багатогранною природою людини, яка одночасно належить до світової спільноти та певної соціальної спільноти.

Антропологічне бачення права дає можливість побачити дивовижне розмаїття правових систем у світі. Але це розмаїття відкривається лише тому, хто знає «мову» досліджуваного предмета – мову якщо не в його прямому (етнолінгвістичному) значенні, то в значенні категорій і понять, якими оперує мислення людей, що належать до певного етносу або певного типу суспільства.

Необхідно також мобілізувати свої знання і власну уяву, аби поринути в час, до якого ми проявляємо інтерес. Нарешті, треба з особливою ретельністю відібрати джерела інформації, аби просто не «потонути» в них. Зокрема, юридична антропологія на відміну від інших юридичних наук часто має справу з усними джерелами права, хоча, як відомо, європейська юридична культура є писемною з давніх-давен. Незважаючи на власний, переважно писемний досвід, важливо усвідомити, що усне право теж є особливим способом людського спілкування. У примітивному та традиційному суспільствах усне право виступає тим інтегруючим елементом, який зв'яже як нечисленні, так і багатотисячні людські спільноти, впорядковуючи внутрішнє життя і зовнішні відносини певної соціальної групи з іншими спільнотами. Слід відзначити, що у певному сенсі слова усне право не є віджилим і для модерного (індустріального) суспільства. З методологічної точки зору важливо розпізнавати це право, адже його форми є вельми різноманітними. Перш за все, це різного роду заборони – табу. За висловом А.І. Ковлера, «...генотип сучасної правової заборони» [3, с. 30]. Усне право може існувати у формі міфів, легенд, приказок, прислів'їв, навіть казок та пісень. У зразках усної народної творчості, особливо тих, що належать до

масштабного паремійного фонду, який становлять юридичні прислів'я і приказки багатьох народів світу, втілено інтелектуально-духовну традицію конкретного періоду «...як усталену сукупність загальних схем, взірців, форм категорії мисленнєво-духовного пізнання світу, смислів і значень, ідей, ідеалів та принципів, стереотипів та кодів мислення, яке згодом трансформувалося у правове мислення» [16, с. 14]. Це яскраво продемонстровано не тільки зарубіжними, але й вітчизняними ученими (досить назвати, наприклад, праці М. В. Гримич зі звичаєво-правової культури українців межі XIX-XX століть, Н. І. Новикової щодо правової культури малих народів Крайньої Півночі та ін.).

Методологічним підґрунтям дослідження у сфері юридичної антропології неминує стати методологія порівняльного правознавства. Інструментами дослідження з даного кута зору, виступають порівняння на мікрорівні, що зумовлено предметом дослідження, яким є буття людини у праві.

Саме ці порівняння дають можливість побачити загальне та особливе у категоріях прав людини у різних правових системах. На сьогодні у світі прямо не заперечується універсальність цінності прав людини, підґрунтям чого є усвідомлення єдності людського роду. Тортури, рабство, нелюдське і принижуюче гідність поводження неприйнятні в будь-якому суспільстві. Будь-які наміри виправдати подібні порушення міркуваннями культурного характеру не мають під собою юридичних підстав, не відповідають вимогам і нормам міжнародного права. Але при цьому слід визнати релятивізм у тлумаченні та розумінні прав людини, різну ієрархію цінностей у сфері прав людини, прийняту у різних суспільствах, що стають очевидним при застосуванні синхронного порівняльного аналізу. Так, наприклад, діти та дитинство є цінністю будь-якого суспільства, але змістовне наповнення цієї ціннісної категорії суттєво відрізняється у різних правових культурах. Зокрема, деякі суспільства відмітні ієрархією прав дитини залежно від її статі, а народження хлопчика є більш вагомою та бажаною подією, аніж народження дівчинки. Тобто, реальною цінністю є, скоріше, потреба у продовженні роду, що, передусім, пов'язується з чоловіками, аніж дитинство як таке. Дана соціальна установка уже зумовила небезпечну диспропорцію співвідношення чоловіків та жінок у китайському суспільстві, особливо серед молоді (де чоловіків відчутно менше, аніж жінок).

А. І. Ковлер наголошує на важливості правильного вибору географічних, історичних, тематичних меж дослідження. Так, вивчення систем кривності він пропонує здійснювати паралельно у традиційному та урбанізованому суспільствах [3, с. 33].

Наголосимо на важливості цього методологічного зауваження для становлення вітчизняної юридичної антропології. Наприклад, проблемним є питання щодо географічних меж юридико-антропологічних досліджень, пов'язаних з українським етносом. Адже, географія не завжди зумовлює етнічність. Так, у межах України проживає болгарський етнос зі своїми правовими традиціями. Але ми не повинні ототожнювати його з суспільством сучасної Болгарії. Очевидно, що за двісті років у відриві від батьківщини українські болгари сформували (або законсервували з XVIII – початку

XIX століття) соціальні, а почасти й правові норми, відмінні від правової системи сучасної Болгарії – члена Європейського Союзу та НАТО. Якщо продовжити розмову про різноманітні кордони юридичної антропології, то виникає питання: «Чи можна взагалі говорити про національні особливості правового життя епохи середньовіччя, коли саме поняття «нація» означало зовсім не те, що сьогодні? Які саме проблемні питання варто вивчати з позицій юридичної антропології?».

Ще одним важливим методологічним інструментом є розрізнення юридичної антропології та антропологічного підходу в юриспруденції. Юридична антропологія є комплексною галуззю знань, в якій предмет аналізується в різних сферах.

Як справедливо підкреслює А. Х. Саїдов: «Антропологічний підхід до права – значно ширше поняття, ніж застосування конкретно-антропологічних методів, а розмежування напрямків дослідження в рамках єдиної науки має йти не тільки по лінії розчленування об'єктів дослідження, а й за аспектами й рівнями дослідження у випадках збігу їх об'єктів» [13, с. 65].

Антропологічний підхід до права означає переміщення кута зору на право з норми права, позиції правотворця, правових відносин до людини. Він означає визнання того факту, що феномен права глибоко пов'язаний з людиною, її сутністю. Право є продуктом діяльності людини й уособлює її сутнісні сили. Відповідно, у ньому можуть бути виділені моменти, без яких людини як біосоціодуховної істоти просто не існує.

До змісту антропологічного підходу включаються вибір об'єкта й предмета, методології й методів пізнання людини, культури й суспільства. Він може бути корисним для подолання державо-центристського та етно-центристського погляду на соціальний розвиток людини і суспільства, його використання є необхідно передумовою налагодження зв'язків між цивілізаціями, правовими системами, державами і людьми, що репрезентують різні правові культури.

Крім того, слід виділити герменевтичну складову методологію юридичної антропології. Свого часу саме право спонукало розвиток цього дослідницького інструмента. У XI ст., коли був знайдений Звід римського права та з'явилися його інтерпретації, що поєднували здобутки схоластики та діалектики, виникає спеціальна юридична дисципліна – юридична герменевтика [5, с. 45].

Не приймаючи ідею О. І. Овчиннікова про всеохоплюючий характер герменевтики, яка в його уявленні постає як нова парадигма права [10, с. 258-259], зазначимо, що на сьогодні юридична герменевтика постає як спеціально-науковий метод пізнання. Вона має свої особливі риси у рамках юридичної антропології.

По-перше, розуміння будь-якої людської дії (слова, вчинку, судження) залежить від контексту. Якщо ж говорити про розуміння чужорідних норм, то під контекстом слід розуміти культурну історію народу, його мову, звичаї й характер, тобто менталітет. Так само, як читання літературного твору відбувається в контексті внутрішнього світу читача, так і розуміння правил поведінки відбувається в контексті внутрішнього світу інтерпретатора.

У процесі інтерпретації відбувається перенесення особистості (інтерпретатора) на осмислюваний

предмет, будь-то літературний текст або стаття нормативного акта. Як підкреслює Ю. М. Оборотов, «у процесі розуміння на предмет пізнання поширюються інтелект, почуття, інтуїція, взагалі особистість того, хто прагне до розуміння» [9, с. 27].

По-друге, на відміну від інших напрямів юридичного знання герменевтика в юридичній антропології означає прочитання як тексту не тільки правових норм, правової поведінки, правових суджень людини, але навіть її тіла, свідомих та несвідомих проявів тілесності.

Зміст герменевтичного методу неодноразово ставав предметом досліджень. Так, в усіх герменевтичних методиках фігурує поняття «герменевтичного кола», тобто співвідношення частини і цілого, значення і контексту, сенсу пропозиції та всього тексту, твори і життя автора, злиття горизонтів в процесі комунікації між індивідами.

Той факт, що розуміння спирається на щось наперед дане та передбачуване, не залишає сумніву: хто хоче зрозуміти текст, той завжди робить припущення з приводу сенсу цілого, який є першим значенням. Так виходить тому, що текст читають вже зі значним очікуванням певного сенсу, тому що зрозуміти текст можна тільки тоді, коли розуміють контекст, що формується до початку процесу розуміння.

Герменевтичний метод особливо є важливим для дослідження етнологічних аспектів юридичної антропології. Адже для аналізу етнічної правової культури використовується найрізноманітніший історичний матеріал: дослідження вчених етнографів, записки мандрівників, замітки побутописців, фольклорні та художні тексти, етносоціологічні дослідження, газетні і журнальні статті, офіційні документи, історична та політична література тощо.

Особливого значення, як указують соціологи, набуває можливість безпосереднього спілкування з представниками досліджуваного етносу. «Головна увага має приділятися мові, жартам, реакціям на різні ситуації, застереженням, ланцюжкам міркувань, аргументам, що використовуються ними в спорах, поясненням різних явищ, власної поведінки тощо, а також спостереженнями за відносинами в родині, з товаришами по службі, з одноплемінниками й іноплеменниками» [6, с. 222]. При цьому факти в поведінці, оцінках, реакціях, які представнику іншого етносу здаються «дивними», дають не тільки багатий матеріал, але і є ознакою відмінних рис правової культури етносу.

Для того, аби пояснити «дивні» елементи правового буття народу, використовується метод емпатії, співчуття, проникнення у внутрішню логіку інших людей, уловлювання значень, які вони вкладають у слова, і смислів, якими вони оперують, тобто розуміння, інтерпретації.

Як писав К. Роджерс, «емпатичне розуміння полягає в проникненні до чужого світу, умінні релевантно увійти до феноменологічного поля іншої людини, всередину її особистого світу значень» [12, с. 209].

У процесі інтерпретації вчений повинен проникнути в глибину етнічної культури, світогляду етносу, щоб бачити світ їхніми очима, будуючи в своїй свідомості модель світу, приблизно відповідну тій, яку мають представники досліджуваного етносу.

Основоположник функціоналізму Б. Малиновський, формулюючи мету антропологічного до-

слідження, писав: «Цією метою є осмислення тубільця, ставлення тубільця до життя, розуміння його поглядів та світ. Ми маємо вивчати людину, й нам потрібно вивчати те, що стосується її безпосереднім чином, увесь той вплив, який спричиняє на неї життя» [7, с. 49].

Близьким до герменевтичного методу, є аксіологічний метод. Завдяки інтерпретації правових звичаїв, традицій, обрядів, текстів того чи іншого народу вчений наближається до ціннісної ієрархії народу, фіксує ієрархічність дій, знаків, символів. Етнічна правова культура і правова свідомість в аксіологічному вимірі є особливим чином вираженою ієрархією правових цінностей. Співвідношення і взаємовідношення цінностей відбуваються у формі ієрархії, впливають із самої сутності цінностей. Відповідно, кожна цінність може бути розглянута як мета чи засіб для досягнення іншої цінності. При цьому важливо пам'ятати, що «...загальним принципом дослідження етнічних констант може бути вивчення того, як та чи інша ціннісна система представлена у свідомості народу, адаптована народом, який піддана корекції, щоб стати сумісною з етнічними константами даного народу» [1, с. 54].

Ціннісний порядок упорядкований таким чином, що нижчі цінності визнаються в рамках тієї чи іншої культури тимчасовими, скороминуцими, «службовими» щодо вищих, які є близькими до «вічних» цінностей за своїм значенням. Як пише О. І. Овчинніков: «В основі кожної соціальної норми лежить певна цінність, що захищається цією нормою» [10, с. 127]. Тому ієрархія цінностей простежується або повинна простежуватися в кожній нормативній системі, в тому числі і системі норм звичаєвого права.

Методологія юридичної антропології стосується також розробки формального інструментарію, за допомогою якого можуть бути описані особливості правової культури того чи іншого народу, що мають ціннісну детермінацію. На основі цього формального інструментарію можливо проводити крос-культурні дослідження. Юридична антропологія виходить із того, що в житті всіх етносів є схожі риси. Для складання контексту інтерпретації права в життя певного етносу необхідно врахувати такі орієнтири: релігійна свідомість та її роль у житті етносу; ставлення до інших; сім'я, влада, виховання дітей; ставлення до праці й до власності.

Вивчення ціннісної структури етнічної правосвідомості передбачає і вивчення реакції представника того чи іншого народу на задані ззовні норми та ідеали права. Як пише С. В. Лурьє: «ми можемо сформулювати питання, яке життя задає етносу, і відповідь, яку дає їй етнос. На цьому питанні-відповіді і може бути побудована методика дослідження етнічної свідомості» [6, с. 199].

Але структура, зміст та реалізація прав людини, очевидно, є відмінною у різних правових культурах. І це треба враховувати досліднику. Для одних суспільств, наприклад, визнання наявності соматичних (вітальних) прав людини включатиме визнання одностатевих шлюбів, для інших – вони є неприйнятними. Діалектика універсалізму та релятивності, є, можливо, найважливішим постулатом юридичної антропології, що ґрунтується одночасно на визнанні цінності лю-

дини та визнанні безкінечної різноманітності людей та створюваних ними спільнот та організацій.

Для дослідження юридичної антропології, правової культури та правосвідомості різних спільнот необхідно також залучення методів семіотики. Семіотика – наукова дисципліна, що вивчає виробництво, будову і функціонування різних знакових систем, що зберігають і передають інформацію. Право є частиною символічного універсуму етносу, воно закріплене в культурно-семіотичному, знаковому просторі, формує як сценарій поведінки людини, так і тлумачення або інтерпретації його через смислове конструювання цілого ряду юридично значущих категорій і понять символів.

Наприклад, слова «право» і «влада» пов'язують наше мислення з певним комплексом переконань, образів, символів, ритуалів, моделей соціальної організації та регуляції, відображених у внутрішньому (моральному) і зовнішньому (державно-правовій системі) світі, тому що ці поняття безпосередньо пов'язані і зумовлені певним світосприйняттям, відчуттям, системою поведінкових стереотипів, духовно-моральним змістом, конкретними уявленнями про суспільство, порядку, світ, гармонію тощо.

Як показав у своєму дисертаційному дослідженні М. Г. Тюрін, архетип правової культури навіть на доктринальному її рівні, не кажучи вже про емпірично-побутовий, – включає поряд з аксіологічною та концептуальною, символічну складову, у тому числі – мовну (державно-правові символи та ритуали) [15, с. 18]. Крім того, будь-яка юридична дія є гранично ритуальною за своєю природою, «оскільки її метою є зміна існуючого порядку речей (відновлення порушених відносин, зміна рутинного перебігу подій у формі заборони, створення, майже теургічного, нових, таких, що раніше не існували зв'язків і статусів тощо), що здійснюється в сакральних і, одночасно, гранично формалізованих символічних актах, таких як «відплата», «припинення», «настанова», «регулювання» тощо» [2, с. 417].

Етнопсихологічні методи дозволяють розглянути внутрішню складову правової взаємодії між індивідами, що будується на емоційно-психологічному тлі правосвідомості. На ці аспекти права звертали увагу Л. Й. Петражицький й С. М. Трубецькой. Право є явищем, передусім, психічним [14, с. 65], а результатом правового переживання виступає певний «правовий зміст» свідомості (правосвідомості), формується емоційно-психологічне відчуття «належного», що надає правовій свідомості особливу мотиваційну силу на користь відповідних форм і моделей поведінки. Отже, сама природа права та соціально-правової взаємодії виражається через підсвідомі індивідуальні емоційно-психічні переживання. Ця властивість права потребує застосування в антрополого-юридичному дослідженні певних прийомів та методів психології.

Зокрема, за допомогою етнопсихологічного аналізу можна дати характеристику правовому менталітету народу. Правовий менталітет більшою частиною проявляє себе в звичаєвому праві, правових традиціях, здоровому глузді, колективних уявленнях, інтуїтивному праві. Простежити його можна не тільки і не стільки по пам'яткам права, історичним подіям, скільки за народним

епосом, прислів'ями, казками, переказами, літературними творами. Саме в них можна знайти і побачити інтуїтивне право, якщо користуватися термінологією Л. Й. Петражицького, а також ставлення народу до права і держави, до різних правових інститутів і політичної влади.

Принцип історизму за своєю сутністю має загальнометодологічний характер і застосовується у всіх науках, не виключаючи природничі, які вивчають об'єкт в його розвитку. Проте найбільшою мірою він відображає особливості історичного пізнання, зокрема, державно-правових явищ. Історизм в юриспруденції вимагає оцінювати правову реальність об'єктивно, нетелеологічно, у зв'язку з історією певного народу та її конкретними обставинами. Принцип історизму, за висловом Фрідріха Мейнеке, це – золотий ланцюг, який поєднує ідею (закономірності розвитку) та реальність (індивідуальне їх утілення) [8, с. 453].

На сьогодні принцип історизму, очевидно, внаслідок розчарування більш «модними» дослідницькими програмами постмодернізму переживає відродження. До нього повертаються дослідники, які позиціонують себе як академічні. На ньому наголошують історики держави і права. Крім того, у формі нового інтелектуального руху зароджується «новий історизм», який виступає, за словами його прихильників, не як історія подій, але як історія людей та текстів у їх відношенні один до одного.

Отже, якщо для академічного виміру принципу історизму ключовими словами були розвиток та індивідуальність, то для «нового історизму» – людина (що, зрозуміло, не є тотожним індивідуальності) та текст (текстом у новому розумінні може бути не тільки письмовий документ, але й історія життя, взагалі будь-який поєднаний у ланцюжок ряд подій). Як бачимо, новий історизм відбиває певною мірою той антропологічний поворот, який переживають сьогодні усі гуманітарні науки. Чи має це відношення до історико-правової науки з її вельми специфічними об'єктом та предметом дослідження? На нашу думку, так, інакше важко знайти підстави для «аполігії» історико-правової науки взагалі, адже в історичному дискурсі людина, час і простір складають той трикутник категорій, без яких історія не є наукою. «Олюднення» історико-правової науки має відбутися, по-перше, шляхом повернення до визначення ролі певних особистостей в історичному розвитку держави і права, по-друге, виведенням на науковий рівень локальної правової історії, по-третє, започаткуванням вивчення історико-правової повсякденності, інакше кажучи, правового життя в його історичному вимірі.

Таким чином, історичний досвід розвитку держави та права спрацьовує на майбутнє, оскільки в цьому досвіді втілюються закономірності розвитку складних суспільно-політичних та юридичних явищ. Слід прийняти до уваги і те, що будь-які зміни в державі та в юридичних законах мають передумовами їх попереднє усвідомлення людьми, тобто ці зміни відбиваються перш за все в людському їх розумінні, у відношенні людей до соціально-політичного та юридичного їх оточення. Це відношення складається з врахування не лише сучасного, але й минулого. Юридична дійсність завжди формується через людську свідомість.

Список літератури:

1. Агафонова Е. А. Юридическая антропология: Концептуальные идеи и принципы: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Агафонова Елена Алексеевна. – Ростов-н/Д, 2009. – 145 с.
2. Исаев И. А. Власть и закон в контексте иррационального / И. А. Исаев. – М.: Юрист, 2006. – 478 с.
3. Ковлер А. И. Антропология права: учебник / А. И. Ковлер. – М.: НОРМА, 2002. – 480 с.
4. Лахман Р. Капиталисты поневоле: Конфликт элит и экономические преобразования в Европе раннего Нового времени / Р. Лахман. – Перевод с английского Андрея Лазарева. – М.: Издательский дом «Территория будущего». – 456 с.
5. Кузнецов В. Герменевтика и ее путь от конкретной методике до философского направления / Валерий Кузнецов // Логос. – 1999. – № 10. – С. 43-88.
6. Лурье С. В. Историческая этнология: учебник / С. В. Лурье. – М.: Аспект Пресс, 1997. – 448 с.
7. Малиновский Б. Избранное: Аргонаты западной части Тихого океана / Бронислав Малиновский; пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2004. – 552 с. – (Серия «Книга света»).
8. Мейнеке Ф. Возникновение историзма / Мейнеке Фридрих. – М.: РОССПЭН, 2004. – 479 с.
9. Оборотов Ю. Н. Традиции и обновление в правовой сфере: вопросы теории (от познания к постижению права) / Ю. Н. Оборотов. – О.: Юрид. л-ра, 2002. – 280 с.
10. Овчинников А. И. Правовое мышление в герменевтической парадигме / А. И. Овчинников. – Ростов н/Д: Изд-во Рост. ун-та, 2002. – 285 с.
11. Пилюгина Н. С. Антропологический метод познания права: теоретико-правовой анализ: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Пилюгина Наталия Сергеевна. – Краснодар, 2009. – 162 с.
12. Роджерс К. К науке о личности / К. Роджерс // История зарубежной психологии. – М.: Изд-во Московск. ун-та, 1986. – С. 200-230.
13. Саидов А. Х. О предмете антропологии права / А. Х. Саидов // Государство и право. – 2004. – № 2. – С. 63-69.
14. Трубецкой Е. Н. Энциклопедия права / Е. Н. Трубецкой. – СПб.: Лань, 1998. – 224 с.
15. Тюрин М. Г. Археотипы национальной правовой культуры: автореф. дис. на соискание учен. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о государстве и праве» / М. Г. Тюрин. – Ростов н/Д, 2007. – 24 с.
16. Чорнобай О. Л. Філософія фольклорного права: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / О. Л. Чорнобай. – Л., 2011. – 20 с.

Завальнюк В.В.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

МЕТОДОЛОГИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ АНТРОПОЛОГИИ: ПОИСКИ ЭФФЕКТИВНОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ПРОГРАММЫ

Аннотация

Статья посвящена исследованию методологических основ юридической антропологии. Определено, что методология юридической антропологии является одной из главных составляющих эффективной исследовательской программы теоретической юриспруденции. Отмечено базовые принципы методологии юридической антропологии: учет социальной и политического многообразия современных обществ, дифференциация с позиций антропологической научно-исследовательской программы между общим и необходимым отношением как содержанием понятия права и многообразием правовой реальности, внимание к устной права (выраженного в социальных нормах, ценностях) как источники современных правовых систем, обращение к методологии сравнительного правоведения, герменевтических исследований, историзма и тому подобное.

Ключевые слова: юридическая наука, юридическая антропология, методология юридической антропологии, теоретическая юриспруденция, методология сравнительного правоведения, исследовательская программа, герменевтика, историзм.

Zavalniuk V.V.

National University «Odessa Law Academy»

METHODOLOGY OF JURIDICAL ANTHROPOLOGY: SEARCHES FOR EFFECTIVE RESEARCH PROGRAM

Summary

The article studies the methodological foundations of legal anthropology. Determined that the methodology of legal anthropology is one of the main components of an effective research program of theoretical law. Noted the basic principles of the methodology of legal anthropology, taking into account the social and political diversity of modern societies, differentiation from the standpoint of anthropological research program between the general and necessary ratio as the meaning of the concept of law and the diversity of legal reality, attention to oral law (expressed in social norms, values) as sources of modern legal systems, an appeal to the methodology of comparative law, hermeneutical studies, historicism etc.

Keywords: jurisprudence, legal anthropology, legal anthropology methodology, theoretical law, comparative law methodology, research program, hermeneutics, historicism.